

בית המדרש הווירטואלי (V.B.M) ע"ש ישראל קושיצקי שלייד ישיבת הר עציון
שיעורים בדרכיה: אישה והלכה

צוות דרכיה, לורי נוביק

מגע בספר תורה

כיצד עלינו לנהוג בספר התורה? מי רשאי לגעת בו?

- [לחצו כאן](#) כדי לראות גרסה מעודכנת של השיעור עם כלי למידה נוספים באתר דרכיה.
- [הרשמו כאן](#) לניוזלטר כדי לקבל עוד עדכונים ותכנים ממיזם דרכיה.
- נשמח לקבל הערות והארות [כאן](#).

מאת לורי נוביק | עריכה: הרב עזרא ביק, אילנה אלצפן, ושיינע גולדברג
תרגום: שיראל גרסון | עריכה בעברית: עדיה בלנק

ספר התורה

מי בא במגע עם ספר התורה?

בעוד שספר התורה ממלא תפקיד מרכזי בבית הכנסת, נשים רבות פוגשות בו אך לעיתים רחוקות.

לגברים יש מגוון הזדמנויות לבוא במגע עם ספר התורה: כאשר מוציאים אותו מארון הקודש ומחזירים אותו אליו, בקריאת התורה או בעלייה לתורה, בהגבהה או בגלילה. קרבה פיזית אל ספר התורה יכולה להיות חוויה משמעותית ביותר.

בהספדו על אביו, הרב אהרן ליכטנשטיין, הרב משה ליכטנשטיין משתף באנקדוטה שממחישה זאת יפה:

הרב משה ליכטנשטיין, "בכל לבי דרשתיך", אשרי אדם עוז לו ברך, עורך חיים נבון (תל אביב: ידיעות אחרונות, 2018), עמ' 93

אחד מתלמידיו הנאמנים סיפר לי שפעם שאל את אבא למה הוא מקפיד לנשק את ספר התורה. הוא ציפה לשמוע תשובה בסגנון 'כי במסכת סופרים כתוב כך', אך אבא ענה לו בפשטות: "כי יהודי רוצה לנשק ספר תורה".

אך טבעי שאישה יהודייה תרצה בקרבתו הפיזית של ספר התורה, מתוך אהבת תורה אמיתית. במאמר זה נדון בשאלות ההלכתיות הנוגעות לכך.

ספר התורה קדוש, וקדושתו באה לידי ביטוי בהלכות המנחות אותנו כיצד יש לנהוג בספר התורה באופן שמכבד ולא מבזה אותו. בגמרא, לדוגמה, מובא כי יש לעמוד מתוך כבוד לספר התורה כשמרימים אותו:

קידושין לג ע"ב
איבעיא להו: מהו לעמוד מפני ספר תורה? ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר אמרי: קל וחומר, מפני לומדיה עומדים, מפניה לא כל שכן?!

נוהגים גם ללוות את ספר התורה בדרכו מארון הקודש ובחזרה אליו.¹ המצב הרצוי הוא שיהיה מקום קבוע לספר התורה,² ושלא יעבירו אותו ממקום למקום ללא סיבה. מתוך כבוד לספר התורה, אנו ניגשים אליו ולא מחכים לבואו.³ ואכן, בתלמוד הירושלמי מתוארת פליאה מכך שבבית המקדש ביום כיפור ספר התורה עבר מאדם לאדם, ונאמר כי נוהל זה נוגד את המקובל:

ירושלמי יומא ז, א
בכל אתר את אמר הולכין אחר התורה

נוסף על הכבוד לספר התורה, אנו גם מגינים ושומרים עליו. כך למשל, מקפידים להרחיק אותו מחדרי שירותים ומצוואה. בגמרא מובא כי אפילו מלך, החייב לשאת איתו את ספר התורה בכל עת, אינו לוקח אותו עמו במקומות אלה.⁴

כמו כן, אין לגעת ישירות בקלף של ספר התורה,⁵ ובוודאי שלא לגעת בספר התורה בידיים שאינן נקיות.

רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק י, ח
שלא יהיו ידיו מטונפות או מלוכלכות בטיט אלא ירחצו ידיהם ואח"כ [ואחר כך] יגעו בו.

מקפידים גם שלא לגלות ערווה בפני ספר התורה, אפילו כאשר לא קוראים בו:⁶

רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה י, י
דברים שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר... ולא יגלה ערותו כנגדו

עלינו להקפיד מאוד בכבוד התורה, אשר נכתבה על ידי הקב"ה. הרמב"ם אף חותם את הלכות כבוד התורה במשנה מפרקי אבות שעוסקת בכבוד התורה. ה"תורה" במשנה זו מתייחסת לתורה בכללותה, ואנו מכבדים את ספר התורה משום שהוא מייצג אותה באופן פיזי וכך ממחיש את מושג התורה הרחבה.

רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה י, יא
כל מי שיושב לפני ספר תורה ישב בכבוד ראש באימה ופחד, שהוא העד הנאמן לכל

1 שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת ספר תורה סימן קמט
שילכו אחר הס"ת [הספר תורה] וילווהו למקום שמצניעין אותו שם. הגה: ובמקומות שמצניעין אותו בהיכל, שהוא הארון בבהכ"נ [בבית הכנסת], מצוה לכל מי שעוברת לפניו ללוותה עד לפני הארון שמכניסין אותה שם.
משנה ברורה קמט ס"ק ז

ללוותה – וכן כשמוציאין מהיכל מצוה לכל מי שעוברת לפניו ללוותה עד הבימה.

2 רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה י, י
מצוה לייחד לספר תורה מקום

3 בפועל, במקום להעביר את ספר התורה למקום חדש לזמן קצר במניינים ארעיים, נוהגים להעביר את ספר התורה יום-יומיים מראש. המצב היוצא מן הכלל שבו אין צורך להעביר את ספר התורה מראש הוא כאשר מעבירים את ספר התורה כדי להקל על אדם מכובד את הקריאה בתורה:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת ספר תורה סימן קלה סעיף יד
בני אדם החבושין בבית האסורין, אין מביאים אצלם ס"ת אפי' בר"ה ויוה"כ [ספר תורה אפילו בראש השנה ויום הכיפורים]. הגה: והיינו דוקא בשעת הקריאה לבד, אבל אם מכינים לו ס"ת [ספר תורה] יום או יומים קודם, מותר... ואם הוא אדם חשוב, בכל ענין שרי

4 סהדרין כא ע"ב

אינו נכנס בה לא לבית המרחץ ולא לבית הכסא

5 שבת יד ע"א

דא"ר [דאמר רב] פרנך א"ר [אמר רבי] יוחנן האוחז ס"ת [ספר תורה] ערום נקבר ערום. ערום ס"ד [סלקא דעתך]?!
אלא א"ר [אמר רבי] זירא ערום בלא מצות. בלא מצות ס"ד [סלקא דעתך]?! אלא אימא ערום בלא אותה מצוה

6 כאשר לומדים תורה או קוראים בה אסור לחשוף ערווה, כפי שמובא בפסוק:

דברים כ"ג, טו

פי' ה' אֶלְקִיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מִחְנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלִתֵּת אֶבְיֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מִחְנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא יֵרָאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאֲחֶיךָ.

באי עולם שנאמר "והיה שם בך לעד", ויכבדהו כפי כחו, אמרו חכמים הראשונים "כל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות וכל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות" (אבות ד, ו).

ספר התורה וטומאה

ההלכה האוסרת על מגע בספר תורה למי שאינו נקי אינה כוללת אנשים טמאים, מכיוון שאותיות התורה אינן מקבלות טומאה, שבניגוד ללכלוך אינה מורגשת מבחינה פיזית:⁷

ברכות כב ע"א
שאין דברי תורה מקבלין טומאה, שנאמר "הלא כה דברי כאש נאם ה'" מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה.

בהתאם לכך, התוספתא מתירה לאנשים טמאים, כולל לנידה (אישה שדיממה מהרחם בזמן הווסת), זב (גבר שראה הפרשות חריגות מאיבר המין), זבה (אישה בעלת דימום רחמי לא סדיר) ויולדת (אישה לאחר לידה) לקרוא מספר התורה:

תוספתא ברכות ב, יב
הזבין והזבות והנדות והיולדות מותרין לקרות בתורה בנביאים ובכתובים ולשנות במשנה במדרש בהלכות ובאגדות

הרמב"ם מפרש את ההיתר לקרוא וללמוד תורה כמתייחס למגע בספר התורה עצמו:

רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק י, ח
כל הטמאין ואפילו נדות ואפילו כותי מותר לאחוז ספר תורה ולקרות בו, שאין דברי תורה מקבלין טומאה

השולחן ערוך פוסק בעקבות הרמב"ם ומצטט אותו:⁸

שולחן ערוך יורה דעה הלכות ספר תורה סימן רפב
כל הטמאים, אפילו נדות, מותרים לאחוז בס"ת [ספר תורה] ולקרות בו.

נשים לב שהרמב"ם אינו מסתייג מהפסיקה כאן. קריאה בתורה או החזקת ספר התורה בזמן טומאה מותרות לחלוטין, ואין גורעות מכבוד התורה בשום צורה.

נשים וספרי תורה

המשנה והתוספתא אינן אוסרות על נשים ללמוד תורה או לגעת בספר תורה בזמן נידה או בכל זמן אחר. עם זאת, חומרא בנוגע לנשים הבאות במגע עם ספר התורה בזמן דימום הווסת הפכה להיות רווחת. בתקופת הגאונים, נשאל רב יהודאי גאון אם בכלל מותר לאישה נידה להתפלל או להיכנס לבית הכנסת:

תשובות הגאונים – מוסאפיה סימן מה
תוב שאלו מן קמיה [מר רב יהודאי גאון] נדה מהו מלצלווי או למיעל לבי כנשתא. ואמר שפיר דמי.

7 כסף משנה הלכות קריאת שמע ד, ח
הדבר הנמאס אנו רואים אותו בעין או אנו מרגישים ריחו ונראה כאילו מבזה ד"ת [דברי תורה] האומר אותם שם אבל טומאת הטמאים אינו דבר מורגש אלא דבר שכלי ולכך אין ד"ת [דברי תורה] מקבלין טומאה.
8 ראה גם סימן ק"ו, א

אף שרבי יהודאי עונה שהתשובה היא חד משמעית כן, ברייתא דמסכת נידה (חיבור שאינו ממש ברייתא, לא ברור מהו מקורו ותאריכו המדויקים) מציגה גישה שלפיה אסור לאישה להיכנס לבית הכנסת בזמן נידה:

ברייטא דמסכת נדה, ג, ד
'ואל המקדש לא תבוא' [ויקרא י"ב, ד]: אין לה [לאישה נדה] רשות להכנס לבתי מדרשות ולבתי כנסיות.

מקור זה מציע כי אסור לאישה נידה להיכנס לבית הכנסת, בהתבסס על פסוק הדין בכניסת נשים לאחר נידה לבית המקדש. אין כל מקור לאיסור כזה בדברי התנאים או בגמרות. עם זאת, נראה מפוסקי ההלכה של אשכנז בימי הביניים, שם הברייתא דנידה הייתה מקובלת, כי נשים אכן החלו לנהוג כך:

ראבי"ה ח"א – מסכת ברכות סימן סח
... והנשים נהגו סלסול בעצמן... ופרישות בעת נדותן שאין נכנסות לבית הכנסת... וכן ראיתי כתוב בדברי הגאונים בענין לשון ברייתא, ואינו בתוספתא שלנו. וכשר המנהג, כדאמרין אבעל קרי "שמעתי שמקילין בה ושמעתי שמחמירין בה וכל מחמיר בה מאריכין לו ימיו ושנותיו" [ברכות כב ע"א], ומינה נלמוד אשאר.

הראבי"ה משבח נשים שלא נכנסות לבית הכנסת בזמן נידה, בדומה לגברים המקפידים לטבול לפני התפילה משום פליטת זרע. האור זרוע, תלמידו של הראבי"ה, מוסיף כי היבט נוסף של חומרא זו הוא הימנעות מנגיעה בספר תורה:

ספר אור זרוע חלק א – הלכות נדה סימן שס
ויש נשים [נדות] שנמנעות מליכנס לביהכ"נ [לבית הכנסת] ומליגע בספר. חומרא בעלמא היא ויפה הן עושות

אף שהראבי"ה והאור זרוע רואים חומרא זו בעין יפה, שניהם מבהירים כי ההלכה עצמה אינה מחייבת נשים בנידה להימנע מכניסה לבית הכנסת או מלגעת בספר תורה.

חומרא זו והמניע העומד מאחוריה עשויים להיראות רחוקים מאוד מהתפיסות הרווחות כיום. מנהג זה אומנם היה נהוג בקרב חלק מהנשים באשכנז, אך לא נהגו כך בכל הקהילות:

בית יוסף אורח חיים סימן פח
והשתא נשי דידן לא נהוג להמנע כלל מליכנס לבית הכנסת...

הקלה במנהג

אפילו בקהילות שבהן נהגו להחמיר, פוסקי הלכה כדוגמת התרומת הדשן הקלו במקרים מיוחדים:

תרומת הדשן פסקים וכתבים סימן קלב
ועל הנשים בעת נדותן, אמת התרתי להם בימים הנוראים וכה"ג [וכהאי גוונא] שרבות מתאספות לבהכ"נ [לבית הכנסת] לשמוע תפילה וקריאה, שילכו לבהכ"נ [לבית הכנסת], וסמכתי ארש"י [על רש"י] שמתיר בה' [בהלכות] נדה, משום נחת רוח לנשים, כי היו להן לעצבון רוח ולמחלת לב שהכל מתאספין להיות בצבור והמה יעמדו חוץ.

תרומת הדשן מכיר בכך שהמניעה מלהצטרף לתפילה בציבור בימים נוראים תיצור "עיצבון רוח" לנשים, ומסביר כי במקרה זה נחת רוח של נשים גוברת על החומרא. מאחר שהדרישה שלא להיכנס לבית הכנסת נידה אינה בגדר חובה, גורמים אחרים, כמו הצורך הרוחני של האישה להיות חלק מתפילה בציבור, קודמים.

באומרו זאת, תרומת הדשן רומז לתקדים המובא בגמרא:⁹

חגיגה טז ע"ב

אמר רבי יוסי: סח לי אבא אלעזר: פעם אחת היה לנו עגל של זבחי שלמים, והביאנוהו לעזרת נשים, וסמכו עליו נשים. לא מפני שסמיכה בנשים – אלא כדי לעשות נחת רוח לנשים.

הותר לנשים לסמוך את ידיהן על קורבנות מרצון אף שהדבר היה עשוי להיחשב כעבירה על איסור מדרבנן של עבודה בקודשים (עבודה עם בהמה המיועד לקרבן שאינה נעשית לצורך הבהמה). במקרים מסוימים, הצרכים הרוחניים של נשים יכולים להיות בעלי משקל רב יותר מאשר חשש הלכתי בנוגע לקורבנות. כך גם במקרה שלנו, אם קיימת התלבטות בין מנהג מחמיר לגבי נידה ובין רצונה של אישה להצטרף לתפילה בציבור, מוותרים על החומרא.

ואכן, כמאה שנים אחרי זמנו של תרומת הדשן, כותב הרב יעקב לנדא, בעל ספר האגור, כי לא נהגו כך במקום מגוריו באשכנז, למעט הימנעות מהסתכלות בספר התורה בזמן ההגבהה, שכן אז אותיות התורה חשופות:

ספר האגור הלכות טבילה סימן אלף שפח
ואני המחבר ראיתי במדינתי נוהגין הנשים להכנס לבית הכנסת ומתפללות ... רק מזהרות שלא להסתכל בספר תורה בשעת שהחזן מראהו לעם.

טומאה או אינסטינקט?

קשה להבין מה גרם להיווצרות חומרא זו מלכתחילה. הרמ"א מביא את החומרא ואז מצטט את תרומת הדשן ובדרך אגב מבחין בין דימום לבין שבעה נקיים (ימי ליבון) שאישה סופרת בין הפסקת הדימום לטבילה במקווה, דבר שאולי נותן רמז להבנתו את המנהג:

שולחן ערוך אורח חיים פח, א
הגה: יש שכתבו שאין לאשה נדה בימי ראייתה ליכנס לבית הכנסת או להתפלל או להזכיר השם או ליגע בספר. וי"א [ויש אומרים] שמוותרת בכל, וכן עיקר (רש"י הלכות נדה). אבל המנהג במדינות אלו כסברא ראשונה. ובימי לבון נהגו היתר ואפילו במקום שנהגו להחמיר, בימים נוראים וכה"ג [וכהאי גוונא], שרבים מתאספים לילך לבית הכנסת, מותרין לילך לבהכ"נ [לבית הכנסת] כשאר נשים, כי הוא להן עצבון גדול שהכל מתאספים והן יעמדו חוץ.

אף שהרמ"א מזכיר את ההימנעות מתפילה כחלק מהמנהג, פוסקי הלכה מאוחרים יותר דוחים את האפשרות שאישה לא תתפלל כלל בימי המחזור, שכן נשים חייבות בתפילה.¹⁰ הרב יעקב עמדין טוען כי הוא בוודאי התכוון לזמן שבו האישה נמצאת בדימום פעיל הגורם ללכלוך:

מור וקציעה סימן פח
ושמא לא נתכוין ... לפטרן מתפלה וברכה, אלא בשעה ששופעת והדמים שותתין ממנה. משום דהיא שעתא ודאי מאיסא טפי, ודמי לטינוף.

אפשרות זו נראית הגיונית, מאחר שהרמ"א מבדיל בין כניסה לבית הכנסת בזמן דימום הווסת לבין הכניסה בזמן ספירת שבעה נקיים.¹¹ מבחינה הלכתית, אישה נחשבת טמאה בין אם היא בווסת ובין

9 לדיון נוסף בגמרא זו, לחצו כאן.

10 פרי חדש אורח חיים סימן פח

וכיון שזה מוכרח מהמשנה ומדין התלמוד ומוסכם מהפוסקים שנידה חייבת להתפלל מי הוא זה שיוכל לחלוק בזה ולפטור הנשים בימי נידותן מתפילה.

11 הוא ככל הנראה מסתמך על דברי האגור המצטט את ספר המקצעות:

ספר האגור הלכות טבילה סימן אלף שפח

בספר המקצעות כתב שאשה לא תכנס בבית הכנסת כל ימי ראייתה עד שתתלבן

אם הדימום הפסיק, עד שהיא טובלת במקווה בסוף שבעה נקיים. ייתכן שהחילוק של הרמ"א בין שני המצבים מצביע על כך שמנהג זה נובע מחוסר ההיגיינה הנגרמת בזמן הדימום ולא משום טומאת נידה הלכתית.

אולי נטיית הנשים שלא להיכנס לבית הכנסת בזמן הדימום הייתה קשורה יותר לתחושה דתית אינטואיטיבית מאשר לטומאה, ואולי הבסיס לכך היה עניין ההיגיינה.¹²

הלכה למעשה

העמדה הגורפת של פוסקי ההלכה היא להקל בעניין זה. המגן גיבורים מסכם זאת יפה:¹³

מגן גיבורים אלף המגן פח, יא
ובאמת שמהראוי להקל דגוף הדבר אינו רק חומרא בעלמא...

המשנה ברורה מסכים גם הוא, אך מחריג את ההגבהה:

משנה ברורה סימן פח ס"ק ז
ובמדינותינו נוהגין היתר לעולם ומברכות ומתפללות ומ"מ [ומכל מקום] לא יסתכלו בס"ת [בספר תורה] בשעה שמגביהים אותה להראות לעם

חלק זה של המנהג נראה מפתיע, במיוחד לאור פסיקתו של השולחן ערוך בהסתמך על מסכת סופרים¹⁴ שיש מצווה לנשים וגברים כאחד לראות את ספר התורה בזמן ההגבהה, ושם הרמ"א אינו מזכיר אף מקרה יוצא דופן:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים סימן קלד, ב
שמצוה על כל אנשים ונשים לראות הכתב...

נראה כי אין אפשרות לאישה לנהוג לפי החומרא של לא להסתכל בספר התורה מבלי להקל בהלכות הגבהה.

נשיאת ספר התורה

לאור ההקפדה הרבה על כבודו של ספר התורה, כמה מן המנהגים הנהוגים סביבו בבית הכנסת עשויים להיראות מפתיעים. בשבת, נושאים את ספר התורה סביב בית הכנסת כדי לאפשר לחברי הקהילה ללוות אותו בחזרה לארון.

הרמ"א כותב כי מנהג קהילות אשכנז הוא להביא ילדים לספר התורה כדי שינשקו לו:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת ספר תורה סימן קמט
ויש שכתבו שמביאים התינוקות לנשק התורה, כדי לחנכם ולזרזם במצות, וכן נוהגין. (אור זרוע.)

מבוגרים רבים נושקים גם הם לספר התורה, לרוב באמצעות טלית או סידור. הרב יצחק יוסף מסביר

12 הרחבה נוספת ניתן למצוא כאן, ובדברי קף החיים.
קף החיים פ"ח יא

נמצא דנדות ויולדות מותרים בד"ת [בדברי תורה] וגם לראות כתיבת הס"ה [הספר התורה] בשעה שמראין אותו לעם...ומ"מ [ומכל מקום] יש להזהיר בשעת שהדם שותת...להחליף המטלית שיהא נקי בעת התפילה כל מה דאפשר.

13 ניתן למצוא כאן.

14 מסכת סופרים פרק יד

שמצוה לכל אנשים ונשים לראות הכתוב

כי מנהג זה מקובל בקהילות רבות, כמו גם המנהג להאריך את מסלול ההליכה מארון הקודש עד הבימה עם ספר התורה כדי שלא ייגרם עיכוב מכך שאנשים ימתינו להתקרב לספר התורה. מפני כבוד התורה, ראוי יותר שאנשים יתלוו אליה ולא שהתורה תחכה לאנשים.

ילקוט יוסף קריאת התורה ובית הכנסת סימן קלד – סדר הוצאת והגבהת הספר תורה ט"י נכון שכל אחד מהקהל יגש אל הספר תורה כדי לנשקו בידיו או בפיו, אבל אין זה מן הראוי שמוליך הספר תורה יושיט את הספר תורה לכל אחד ואחד כדי שינשקו, אלא בעת הליכתו לתיבה, יגשו מהקהל וינשקו את הספר תורה. ומותר להקיף את אולם בית הכנסת, כדי לעבור דרך ארוכה יותר אל התיבה.

מאחר שכל חברי הקהילה יכולים למצוא משמעות רבה בליווי ספר התורה, חלק מבתי הכנסת אימצו את המנהג לעבור עם ספר התורה ליד המחיצה כדי שגם נשים יוכלו לגשת אליו ולנשקו.

העברת ספר התורה

מאחר שההלכה מתירה לנשים לגעת בספר התורה גם בזמן נידה, ומכיוון שניתן להאריך את משך נשיאת ספר התורה כדי לאפשר לחברי הקהילה להתקרב אליו, האם ניתן להעביר את ספר התורה לתוך עזרת הנשים משום נחת רוח לנשים?

הספרות ההלכתית הכתובה בעניין זה דלילה ביותר. על כל פסיקה בנושא זה להתחשב במה שנהוג בבית הכנסת.

בשאלה אם מותר לנשים לנשק את ספר התורה בשמחת תורה, הפוסק החסידי הרב שמואל וואזנר מחמיר בשל הקפדתו בענייני הווסת.¹⁵ פסיקתו זו עומדת בסתירה לחלק מהגישות שהצגנו לעיל; למשל, עמדתו של המגן גיבורים שלפיה יש להקל בחומרה זו. בנוסף, בקהילות רבות קיים גם מנהג שנשים מנשקות את ספר התורה בשבתות ובאירועים מיוחדים.¹⁶

בשנים האחרונות גוברת ההכרה בכך שהמרחק הפיזי מספר התורה עשוי להסב 'עצבון רוח' לנשים. לאור פסיקתו של תרומת הדשן, ובהתחשב בכך שספר התורה סגור ומכוסה בזמן נשיאתו, וכן שזמן הנשיאה כבר הפך להיות ארוך מהרצוי, ישנם רבנים המתירים להעביר את ספר התורה לתוך עזרת הנשים בבתי הכנסת שלהם.

אם קהילה מסוימת אכן מעבירה את ספר התורה לעזרת הנשים, יש לעשות זאת תוך הקפדה רבה על כבוד התורה. יש לצמצם את האינטרקציה בין גברים לנשים (עניין חשוב [בבית הכנסת](#)) ולהימנע ממגע ביניהם. שאלות האם וכיצד ניתן להעביר את ספר התורה לעזרת הנשים אינן בעלות תשובה חד משמעית, ועל כל קהילה לפעול רק מתוך התייעצות עם רב הקהילה.

מה הכוונה בכך שנשיאת ספר התורה על ידי נשים הוא עניין כלל קהילתי?

15 הרב וואזנר טוען כי אין להעביר את ספר התורה לעזרת הנשים משום השיטות שלפיהן אסור לנשים בניהול לגעת בספר התורה. הוא אינו כותב שאסור להתיר זאת, ואינו מעלה את השאלה אם מותר לשנות את מנהגי בית הכנסת. הוא אפילו מכיר בכך שרוב הנשים אינן בווסת בכל זמן נתון, ומודה שפסיקה זו אינה זהה למצב שבו פוסקים החמירו בהגבהה, שבה ספר התורה פתוח וחשוף. שו"ת שבת הלוי ו, עג

... אם רשאים בשמחת תורה להכניס ס"ת [ספר תורה] לעזרת נשים לנשקם... ואע"פ שרמ"א כ' [ואף על פי שרמ"א כתב] דהעיקר דמותרים מכ"מ [מכל מקום] העיד דנוהגים להחמיר וגם אם לא נוהגים להחמיר בתפלה למה לו לתקן שיגעו וינשקו ס"ת [ספר תורה] ויש בהם כמה נדות – ולפעמים הם בפריצות – ואע"פ [ואף על פי] שאינו דומה למש"כ [למה שכתבו] אחרונים שלא יסתכלו אז בכתב של ס"ת [ספר תורה] כשמגביהים – מ"מ [מכל מקום] לתקן להם תקנה זאת לא נראה לענ"ד [לפי עניות דעתי].

16 כך לדוגמה, לאורך דורות רבים בבגדד היתה לנשים הזדמנות לנשק את ספר התורה יחד עם הגברים.

מסע בבל לרב דוד ששון, מצוטט ביערי עמ' 252

בכפור, בשמיני עצרת ובשמחת תורה מוציאים בכל בתי-הכנסת את כל ספרי-התורה מבית-גזנם ומניחים אותם ב'היכל' והאנשים והנשים הולכים מבית-כנסת לבית-כנסת לנשק כל ספר וספר.

בהיעדר תקדים הלכתי ברור, יש מקום למנהגים שונים. מעטים הם פוסקי ההלכה שהצהירו על דעתם לגבי נשים הנושאות את ספר התורה בבית הכנסת, וגם אלה שדנו בנושא לרוב לא הביעו דעה חד משמעית, מה שמותיר מקום לגמישות.

עם זאת, גמישות זו אינה חסרת גבולות. כל שינוי במנהג בית הכנסת צריך להיעשות בכובד ראש וברצינות רבה. הקהילות ורבני הקהילות צריכים לקחת בחשבון גורמים שונים, ביניהם משקלו של המנהג, צרכיהם הרוחניים של חברי וחברות הקהילה ורווחתם הרוחנית של כלל המתפללים.

בין אם הקהילה מעבירה את ספר התורה לעזרת הנשים ובין אם לאו, על כל חברי הקהילה לחוש שמכבדים אותם ואת דעתם בנוגע לספר התורה. עלינו להעניק את החשיבות הראויה למנהג ובו בזמן להעריך את הנשים המחפשות הזדמנות להרגיש קרבה לתורה ורוצות "לנשק לספר התורה".

בריקוד עם ספר התורה נדון במאמר עתידי באתר.

העמקה נוספת

- יערי, אברהם. תולדות חג שמחת תורה. ירושלים: מוסד הרב קוק, 1989.
- זלצ'וואר, דבורה. "האם מותר לנשים לגעת בספר התורה". תא שמע, JOFA: 2008.